

МОДУЛЬ 3 ЄВРОПЕЙСЬКА КУЛЬТУРНА ІДЕНТИЧНІСТЬ У ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ERASMUS-JMO-2024-HEI-TCH-RSCH
Project number: 101176663

ЄВРОПЕЙСЬКА КУЛЬТУРНА ІДЕНТИЧНІСТЬ У ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ

Європоцентризм: європейська
ідентичність як ментальний конструкт

Глобальний вимір європейської ідентичності

Маркери європейської ідентичності у сучасній
глобальній культурі

10
балів

Питання для обговорення

- Європоцентризм: поняття, витоки та еволюція концепту
- Глобалізація та виклики для європейської ідентичності
- Трансформація європейської цивілізаційної ідентичності у глобальному контексті

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

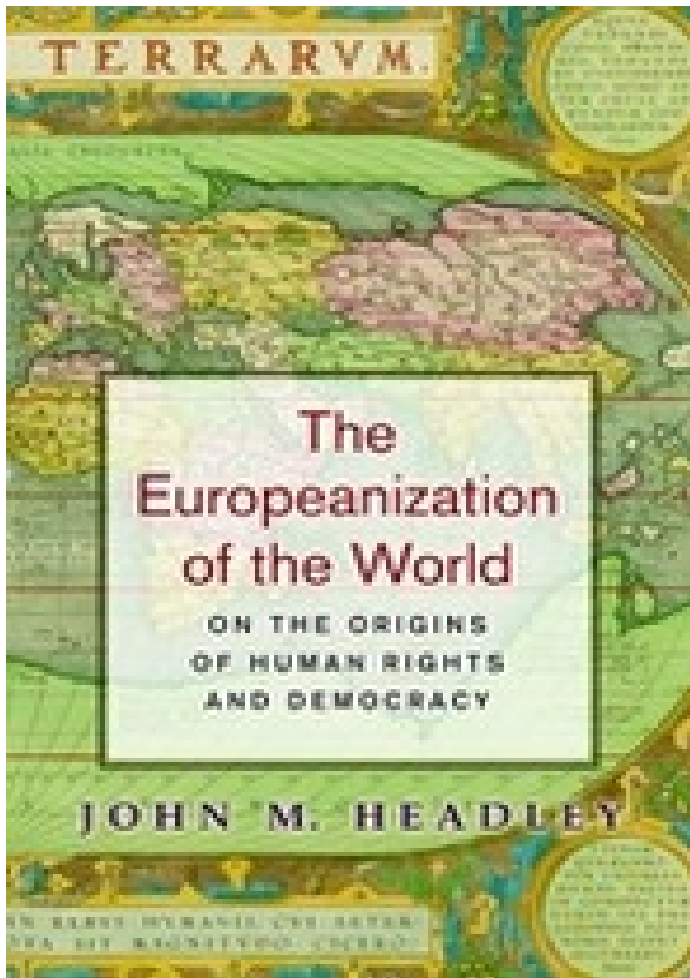

КЛЮЧОВІ ПОНЯТТЯ:
ЄВРОПОЦЕНТРИЗМ,
ПОСТКОЛОНІАЛІЗМ
ГЛОБАЛІЗАЦІЯ,
УНІВЕРСАЛІЗМ,
МУЛЬТИКУЛЬТУРАЛІЗМ

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

- Джон Хедлі
«Європеїзація
світу: про
витоки прав
людини та
демократії»

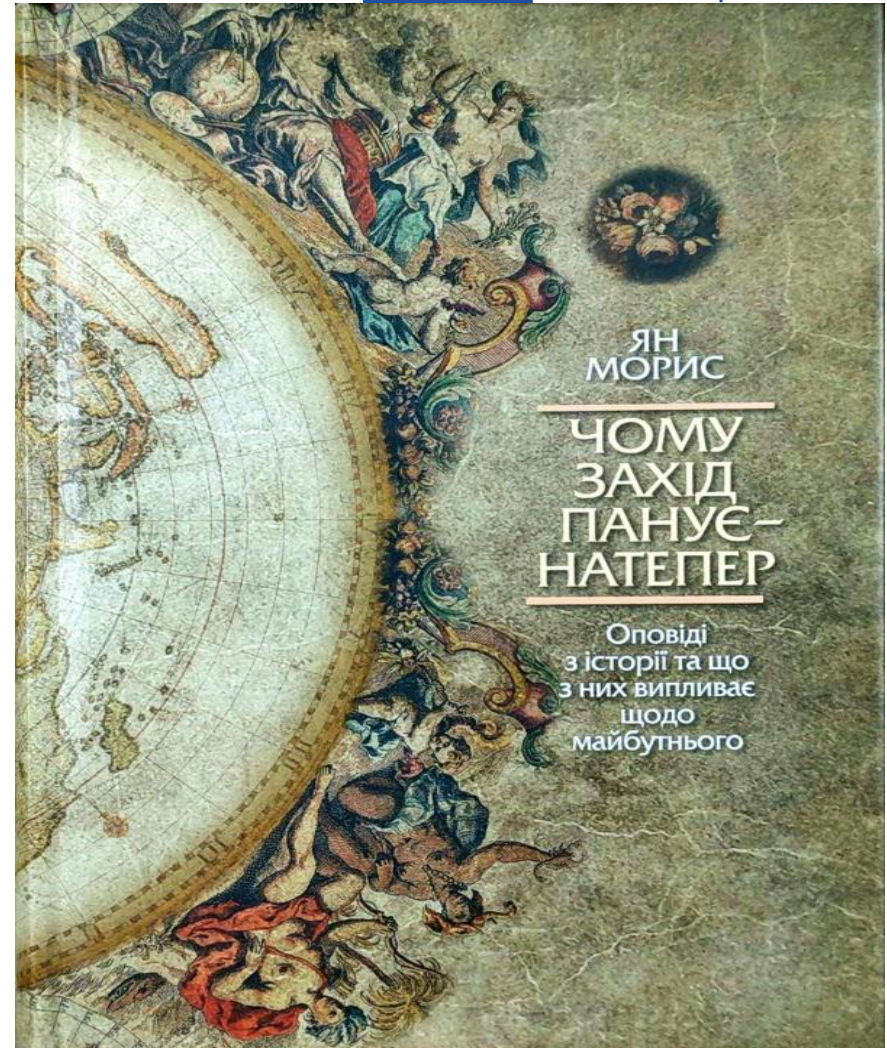
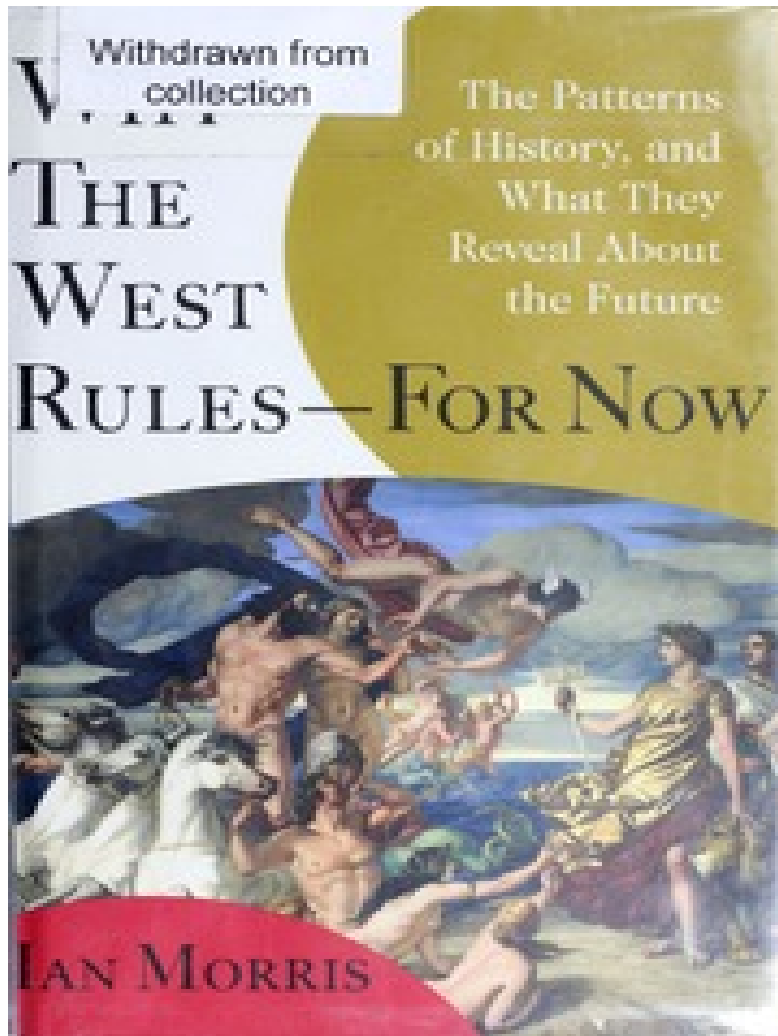

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Ян Морис «Чому Захід панує – натепер»

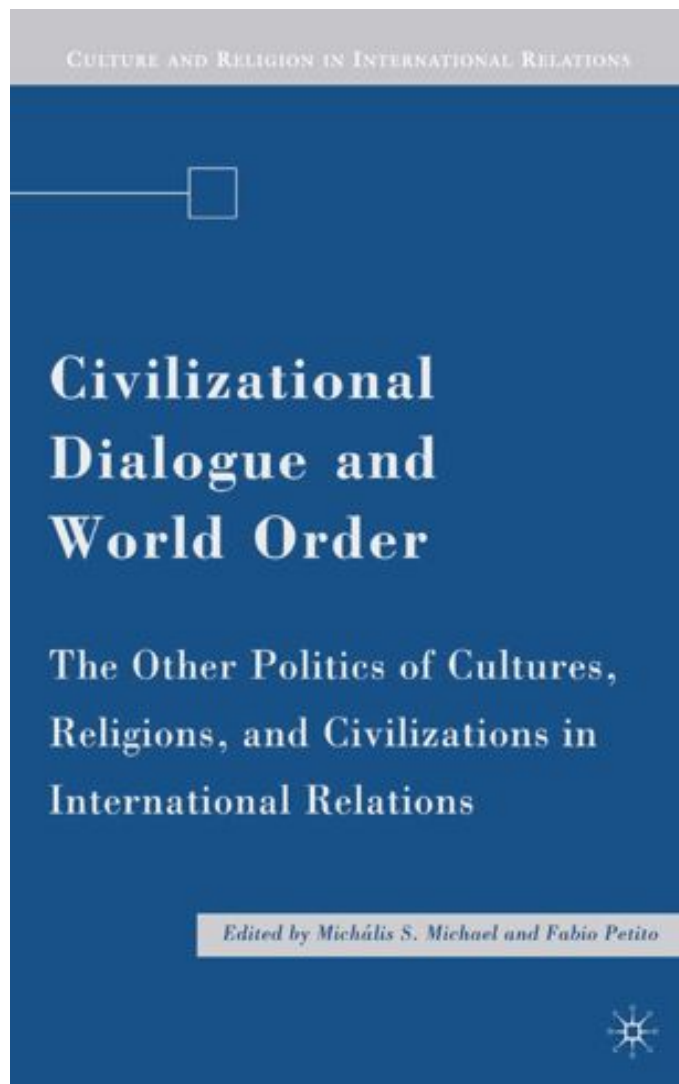

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Фабіо Петіто
«Цивілізаційний діалог та
світовий порядок:
культурна, релігійна та
цивілізаційна політика у
міжнародних відносинах»

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Маркери?

- Thailand

- Algeria

- South Korea

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Jaipur, India

Критерії виокремлення цивілізації із варварського середовища

Держава як форма політичної організації

Урбанізація

Писемність

Монументальні споруди

Соціальна ієрархія

Технології

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Монументальні споруди як цивілізаційний маркер

Монументальні споруди, переважно храми, палаци та інженерні комунікації є одним із первинних критеріїв сформованого цивілізаційного осередку як матеріальні символи та водночас технологічні засоби цивілізаційного розвитку

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Писемність як цивілізаційний маркер

Писемність - технологія транслювання інформації у просторі та часі шляхом фіксації, систематизації та акумуляції здобутків цивілізаційного розвитку, формування своєрідного “банку знань” та “бази даних” цивілізаційної спільноти

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Поняття цивілізації

Уперше застосоване у 1757р. французьким філософом Ввктором Рікеті де Мірабо: *“цивілізація – ввічливість, чемність і знання, поширювані для того, щоб додержуватись правил етикету”*

VS

У сучасному науковому обігу *цивілізація – соціокультурна спільнота, сукупність історично сформованих взаємопов'язаних та взаємопогоджуваних засобів, що забезпечують життєдіяльність суспільства у часі і просторі*

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

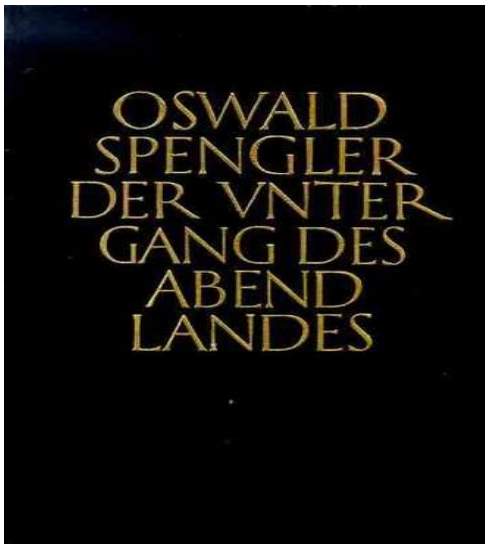
Стадіальна концепція цивілізації

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Цивілізаційна концепція О.Шпенглера

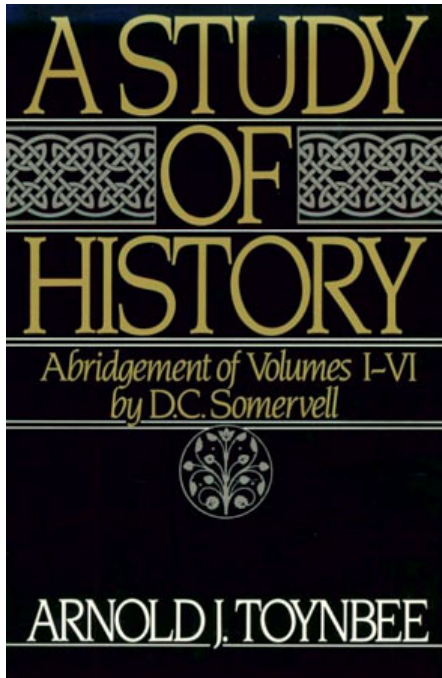
- розвиток замкнутих та ізольованих культур;
- цивілізаційні системи мають обмежений життєвий цикл
- цивілізація помираючи перетворюється на «фаустівське» технократичне утворення

Освальд Шпенглер (1880-1936)
німецький філософ та культуролог

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Цивілізаційна концепція А.Тойнбі

Арнольд Джозеф Тойнбі (1889-1975)
британський історик та культуролог

- Найповніше та найпослідовніше дослідження цивілізаційної історії людства;
- цивілізаційні системи мають обмежений життєвий цикл;
- цивілізація – цілісний соціокультурний світ, який розвивається за схемою «Виклик-Відповідь»

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Ментальне картографування

Менталітет

- Глибинний рівень індивідуальної або колективної свідомості, що включає і несвідоме. Сукупність схильностей діяти, мислити, відчувати та сприймати світ лише певним чином

Ментальність

- Всі аспекти й структури суспільного простору, до якого інтегровані представники цивілізаційної спільноти, що закріплюються в залежності від традицій, культури та перетворюються у звичні стереотипи поведінки

Мотивація

- Аксіологічні меседжі ментальних стереотипів, що створюють традиційні форми масової свідомості та світоглядну картину світу

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Культурно-цивілізаційні регіони сучасного світу

європейський

азійський

китайський

японський

індійський

ісламський

африканський

латиноамериканський

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Ключова проблема цивіліографії: “Захід – не Захід”

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Ключові цінності цивілізації Заходу

Індивідуалізм та гуманізм

Раціоналізм

Технологізм

Демократія

Верховенство права

Договірний характер
суспільних відносин

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Ключові цінності цивілізацій Сходу

Колективізм

Традиціоналізм

Антитехнологізм

Патерналізм

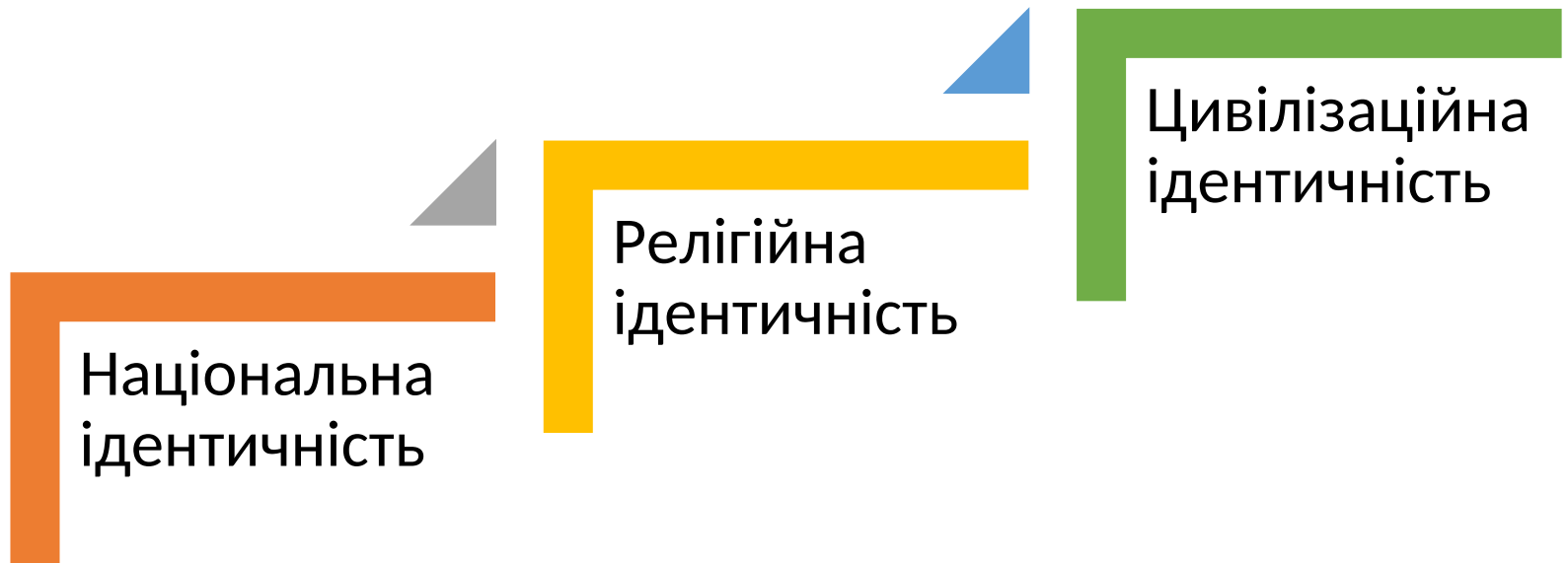
Ритуалізм

Патримоніальна
форма держави

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Проблема цивілізаційної ідентичності

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Цивілізаційне картографування

Центр

- Регіон – носій усіх характерних ознак даної цивілізації. У центрі уваги сучасної цивіліографії перебуває проблема визначення провідних тенденцій розвитку світового співтовариства цивілізацій та особлива роль Європи у цьому процесі

Периферія

- Віддалений від центру регіон з послабленими або нечіткими цивілізаційними ознаками. Якщо у регіоні присутні ознаки належності до різних цивілізацій зі значною диспропорцією маркерів, суспільство вважається цивілізаційно розколотим.

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Глобалізація і зіткнення цивілізацій

- вестернізація та уніфікація етнокультурного середовища;
- цивілізаційна дезінтеграція локальних спільнот та конфлікт цивілізацій західної та східної гілки;
- формування єдиної світової глобальної цивілізації

Семюель Хантінгтон (1927-2008)
американський соціолог та політолог

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Міф про викрадення Європи

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Орієнталізм кріто-мікенського світу

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Поліс як форма античної держави

Держава і цивілізація зароджувались на грецькому ґрунті двічі з великим розривом у часі

Перша цивілізація зійшла з історичної сцени у XII ст. до н.е.
Епоха наступної – античної полісної цивілізації розпочалася лише через чотири століття, які називають “гомерівським періодом”

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Поліси класичної Греції

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Принципи полісного управління

Колегіальність

Виборність

Підзвітність

Розподіл влади

Обмеженість
повноважень у часі

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Стародавня Греція

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Європейська демократія

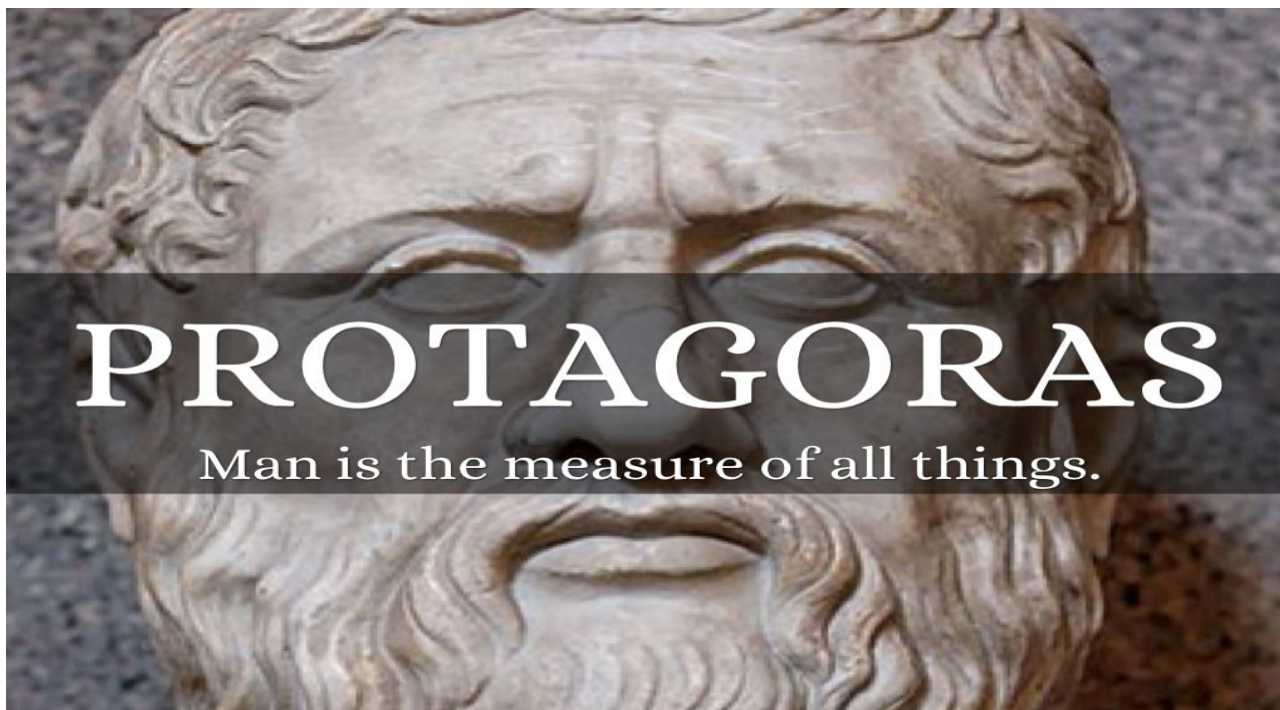
Процес формування полісу як держави-громади призвів до становлення демократичних інститутів влади, які були здатні узгодити інтереси централізованої держави з інтересами її громадян

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Європейський антропоцентризм

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Європейський раціоналізм

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Римська імперія

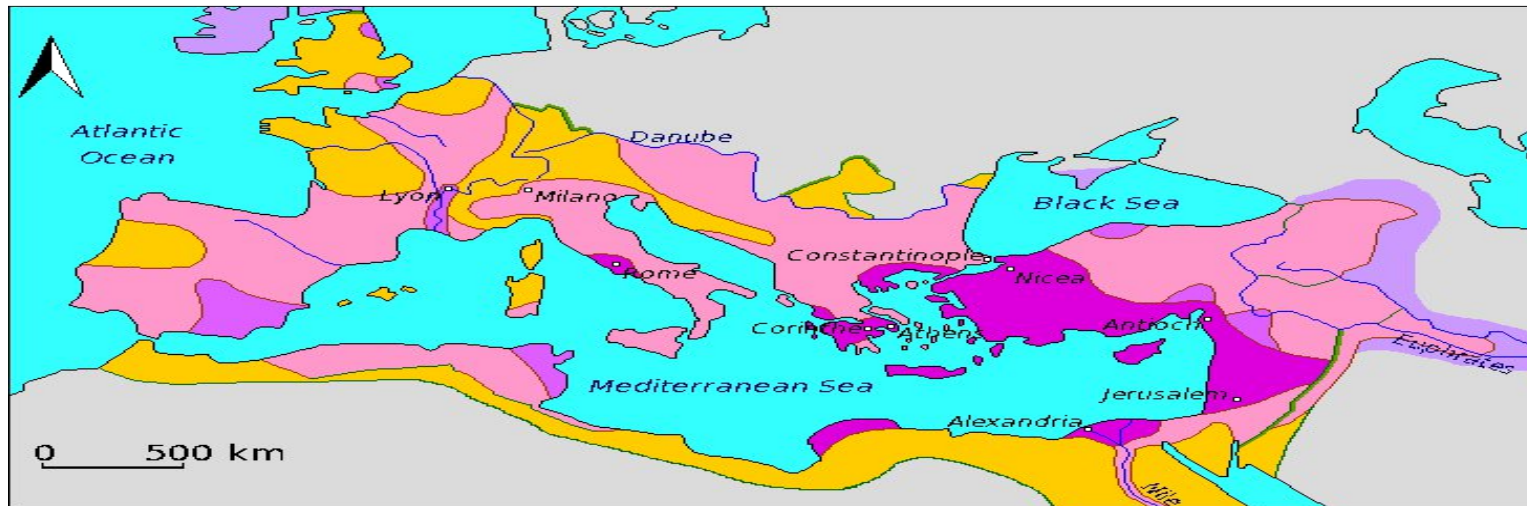

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Християнізація та релігійна консолідація Європи

The expansion of Christianity
in the first centuries

1st century
2nd century

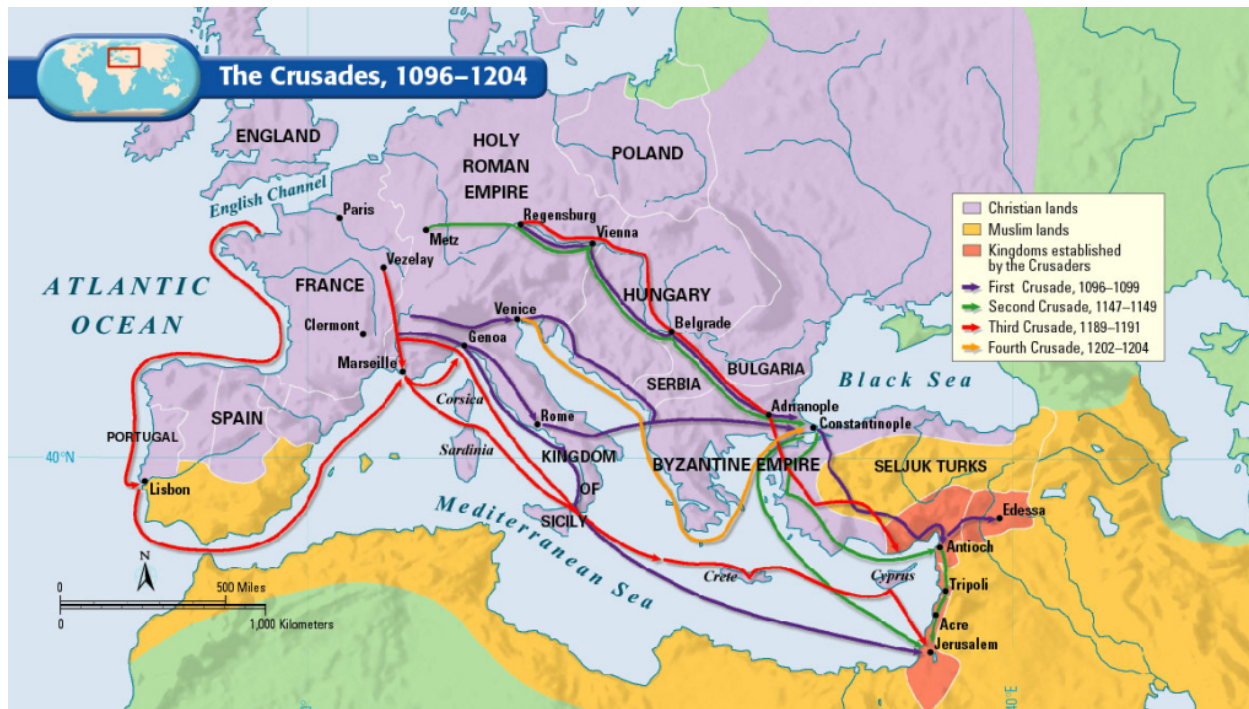
3rd century
Roman Empire (Christian since 313)

6th century

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Хрестові походи та європейська цивілізаційна ідентичність

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Ментальне картографування

Монархія

- Монарх вважався гарантом дотримання засад християнської моралі. У своїй якщо не повсякденній, то обов'язково публічній поведінці монархи намагались дотримуватись християнських традицій.

Станова ієрархія

- У середньовічному становому суспільстві кожен мав ті права, які належали йому за його статусом. Всі знали, що існують межі повноважень, які не можна переступити.

Формула

- Формула проголошення та титулатура монарха як правило проголошувала усі джерела його влади. При цьому, вважалась чинною антична римська формула “Singularis major universis minor” (Вищий за кожного, але менший за спільноту)

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Джеффри Чосер “Кентерберійські оповідання”

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Середньовічні університети

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Християнський еталон європейських моральних цінностей, що отримав загальноцивілізаційне значення

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Консолідація середньовічної Європи

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Міста у середньовічній Європі, 1300 р.

Funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

Загальноєвропейські історичні явища

Ренесанс

Реформація

Просвітництво

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

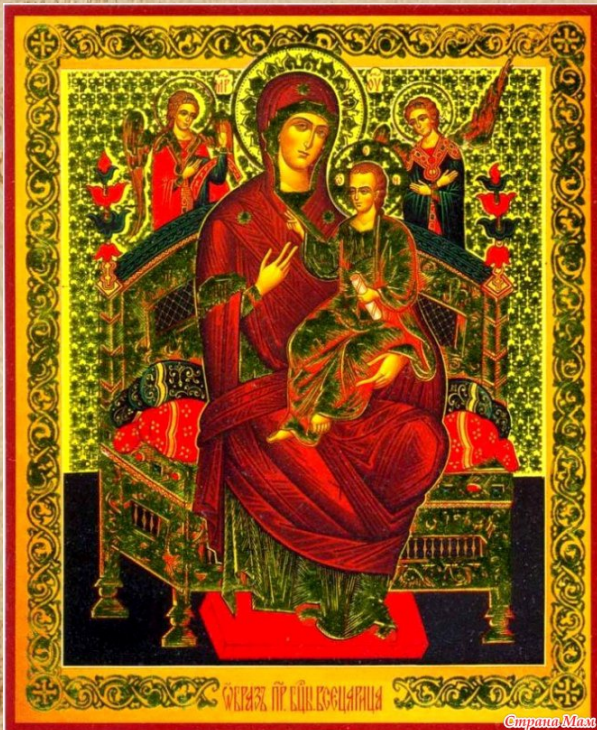

Гуманізм

*Антидогматичне, антисхоластичне
світовідчуття світського характеру
яке утверджувало право людини на
земне щастя, звільнення від
схоластичних обмежень*

Народження нового типу мистецтва

- ✦ Долає умовність та схематичність мистецтва середньовіччя,
- ✦ Зображує реальну, живу людину, котра постає у єдності всіх проявів своєї натури

Funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

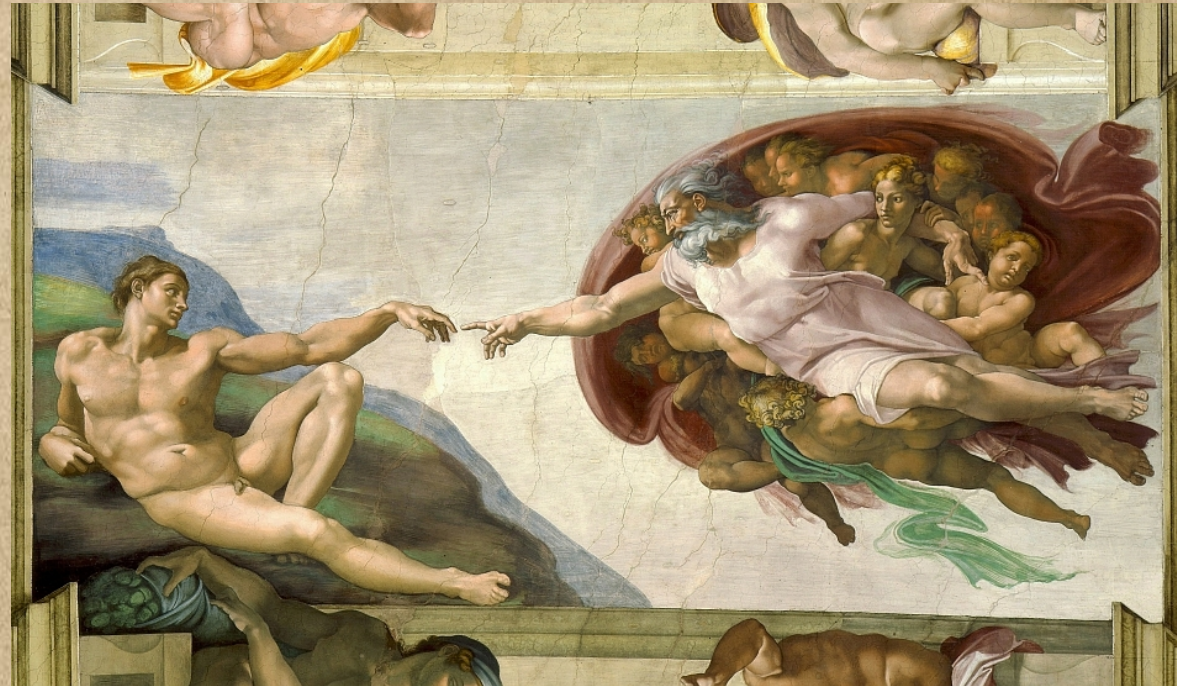
Античність

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

- ❖ Зразок краси, мудрості, величі
- ❖ Сприйняття у єдності форми та змісту
- ❖ Відкривала реальний, земний світ і реальну, земну людину
- ❖ Творче змагання
- ❖ Ідеал людини

Концепція “Винайдення Європи” Л.Вулфа

- цивілізаційна ідентичність – ментальний конструкт та продукт історичної свідомості;
- загальноєвропейські явища здійснили найбільший внесок до процесу формування загальноєвропейської цивілізаційної ідентичності;
- європейська ідентичність має трансформативний характер

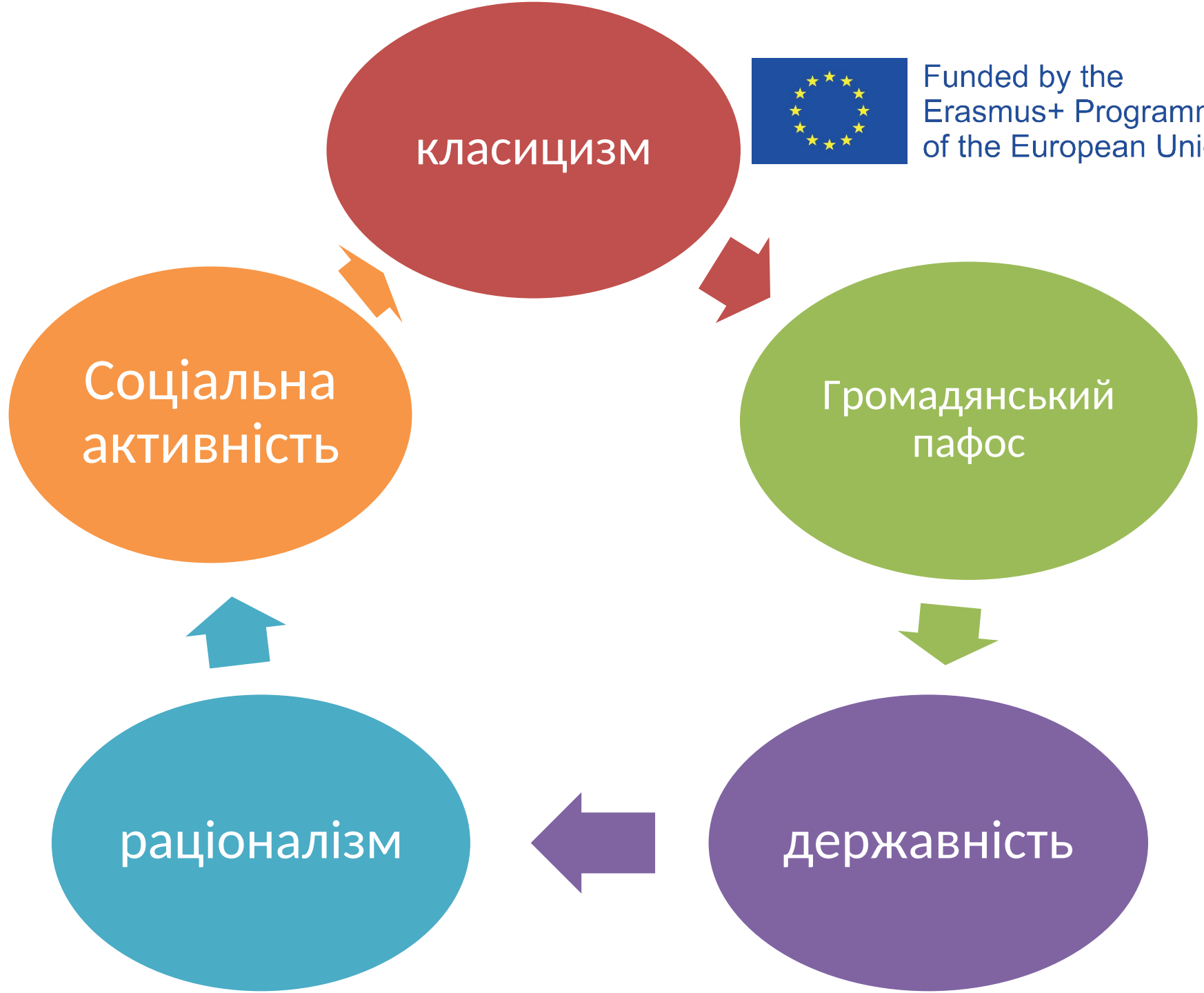
Ларі Вулф(1957 р.н.)
американський історик та культуролог

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

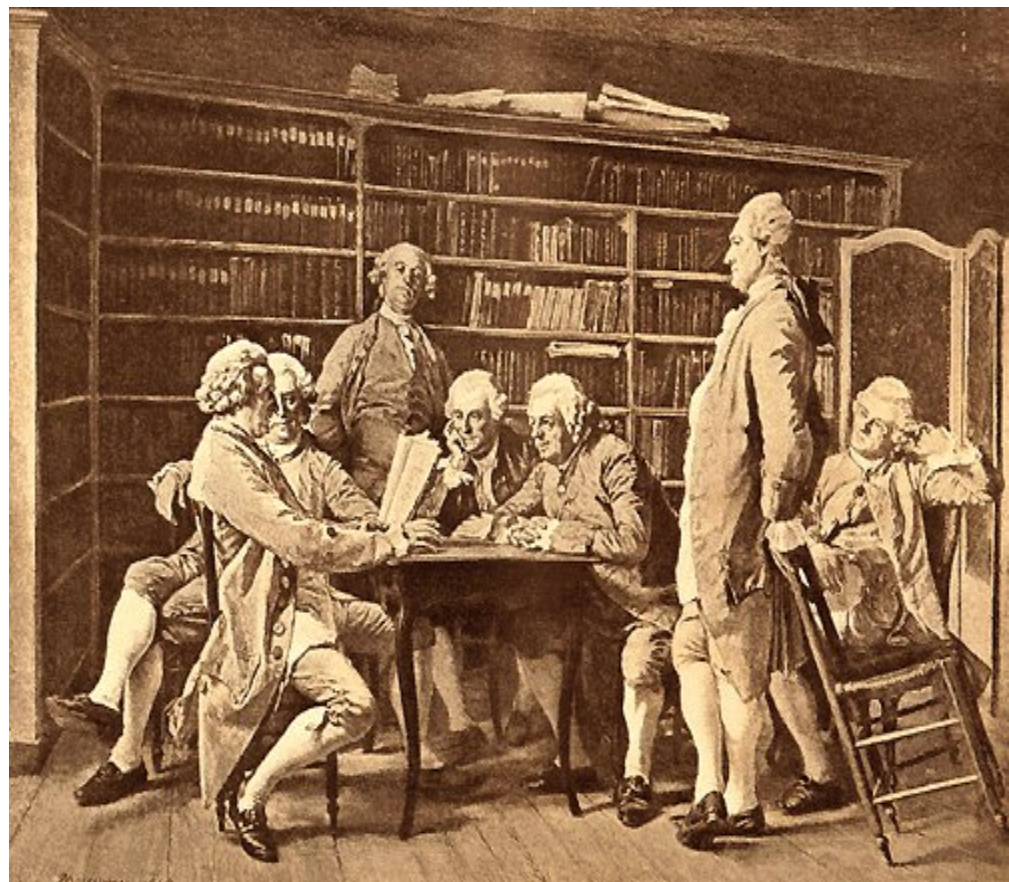
Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Провідні ідеї Просвітництва мають велике значення для формування системи європейських цінностей:

- культу розуму та науки;
- критика нецтва, забобонів;
- верховенство права;
- гуманізм (гуманістичний Ідеал мислячої людини);
- соціальна активність, спрямована на досягнення суспільної користі

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Суспільство за часів надзвичайного стану:

- Гуртується чи усамітнюється?
- Відчуває власну силу чи впадає у відчай?
- Усвідомлює відповідальність чи втікає від неї?
- Висуває нових лідерів чи дезорганізується?
- Пожвавлює розвиток чи деградує?

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Промислова революція

Бурхливий розвиток науки й технологій

Автоматизація виробництва + масове виробництво

Економічні та соціальні трансформації

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

МОЗКОВИЙ ШТУРМ: НАСЛІДКИ ПРОМИСЛОВОЇ РЕВОЛЮЦІЇ

Група 1

- Позитивні наслідки

Група 2

- Нейтральні наслідки

Група 3

- Негативні наслідки

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

НАСЛІДКИ

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

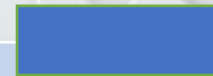
ПОЗИТИВІЗМ

Дарвінізм

УТИЛІТАРИЗМ

ДИСПУТ: ІДЕЇ ХІХ СТОЛІТТЯ ДЛЯ СУЧАСНОГО ЖИТТЯ

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Промислова революція: соціальні трансформації

- Соціальний дарвінізм: «боротьба за виживання»
- Ієрархічна структура соціуму, поєднана спільним етосом
- Зростання середнього класу
- Інтенсифікація соціальної мобільності

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ДИСПУТ: ДЖЕНТЛЬМЕН ЯК КУЛЬТУРНИЙ ФЕНОМЕН

Зовнішній вигляд

Поведінка

ДЖЕНТЛЬМЕН

Сфера занять

Соціальний статус

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

el espacio

Europa en la segunda mitad del siglo XVIII

Трошки самоаналізу

- Яким ви бачите світ – впорядкованим чи хаотичним?
- Що керує нашим життям – випадок чи закономірність?
- Чи є у людства певна загальна, об'єднувальна місія?
- Чи змінюємося ми на краще?
- Чи можна побудувати ідеальну державу? Чи виправдовує ця мета жорстокі засоби, якими вона подекуди досягається?
- «Такий, як усі» – догана чи комплімент?

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

«Тягар свободи»

- Коли ми кажемо, що людина несе відповідальність, це не означає, що вона відповідає тільки за свою індивідуальність. Вона відповідальна за всіх людей.

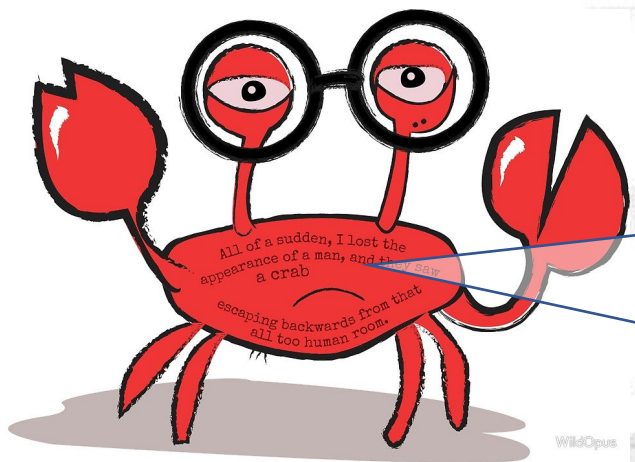

Виміри відповідальності

- Намалуйте коло своєї відповідальності: за кого/що ви почуваетесь відповідальними? Як саме прагнете реалізувати цю відповідальність?

Дійсність буде такою, якою її визначає сама людина

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union